

це гасло можна вважати провідним для співробітників Інституту педагогіки НАПН України, адже їх розробки, напрацювання, публікації засвідчують невпинне намагання відповідати потребам часу, враховувати зміни в суспільстві, відповідати запитам насамперед сучасних учнів. Здобутки в підручникотворенні, менеджменті та якості освіти, широке залучення до державної політики у сфері освіти, численні перемоги в конкурсах та актуальні виступи на конференціях — це неповний перелік основних надбань установи. І вони повторюються з року в рік. Стабільність в ефективності — так можна визначити роботу науковців. Адже «стратегічна мета полягає в модернізації освітянської діяльності — в тому, щоб готувати людину, здатну до ефективної життєдіяльності у ХХІ столітті» цифрової доби [1, с. 5].

Сподіваємось, що спільна праця наукових працівників Інституту педагогіки та колективів експериментальних закладів об'єднає науково-педагогічний потенціал нашої держави, буде корисною для кожного вченого-педагога, вихователя, учителя, методиста, керівника, викладача вищого навчального закладу, стане джерелом неперервної самоосвіти й саморозвитку, самовдосконалення й саморефлексії. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. С. 5.

Ушмарова Вікторія Володимирівна,

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри
початкової, дошкільної та професійної освіти
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Одним із провідних пріоритетів освіти є виховання, мета якого полягає у формуванні морально-духовної, життєво компетентної особистості, що успішно самореалізується в соціумі як громадянин, професіонал, сім'янин. Сьогодні провідною тен-

денцією виховання є формування системи ціннісних ставлень особистості до соціального і природного довкілля та самої себе.

Як зазначено у Концепції «Нова українська школа», найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей. Згідно з концепцією, пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей — морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [2]. З огляду на зазначене, набуває актуальності проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховання молодших школярів на цінностях.

Нами проаналізовано навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін підготовки фахівців спеціальності 013 «Початкова освіта» щодо формування у них готовності до виховання молодших школярів на цінностях та встановлено, що широкі можливості ціннісно-сислової інтерпретації навчального матеріалу мають нормативні дисципліни: «Вступ до спеціальності», «Теорія та методика виховання», «Педагогічна майстерність», «Історія педагогіки та порівняльна педагогіка» та ін. Навчальні програми та зміст цих дисциплін збагачено питаннями щодо, з одного боку, ціннісного розвитку особистості фахівця, а з іншого, підготовки до виховання молодших школярів на цінностях. До варіативної частини навчального плану введено спецкурс «Виховання молодших школярів на загальнолюдських та національних цінностях».

Теоретична підготовка спрямована зокрема на усвідомлення студентами того, що основним педагогічним засобом реалізації цілей виховання є зміст виховання, який тривалий час розглядався як знання про те, «що таке добре, а що таке погано», правила, що схвалюються суспільством, «правильні» способи поведінки і діяльності. Такий підхід ефективний у суспільстві, що повільно розвивається, яке також називають традиційним суспільством. Але в сучасному світі, для якого характерна швидка зміна всіх суспільних відносин, їх складна і динамічна структура, стало неможливо визначити зміст, як досвід емоційно-ціннісних відносин, що схвалюються суспільством. Сьогодні провідною тенденцією виховання є формування системи ціннісних ставлень особисто-

сті до соціального і природного довкілля та самої себе [3]. І. Бех підкреслює, що ключовим принципом виховання є принцип ціннісної орієнтації, реалізація якого передбачає залучення дітей до взаємодії з навколишнім світом і сприяння формуванню ціннісних ставлень до цього світу з позицій сучасної культури [1].

Студентам пропонується визначення ключових понять теми — «цінності», «ставлення», «ціннісні ставлення». Аналіз основних концепцій визначення цінностей (Л. Озадовська, Г. Осипов, Н. Поліщук, Н. Ткачова та ін.) дозволяє стверджувати, що даний феномен є багатоаспектним. Поняття «цінність» характеризується різними формами існування та найчастіше розкривається через відображення у соціальній реальності сфери належного, значущого, необхідного і корисного. Вчені пов'язують його з мотиваційно-потребнісною сферою особистості та підкреслюють необхідність зваженого ставлення до нього [5, 6].

Студенти аналізують концепції виховання, орієнтовані на формування цінностей та встановлюють, що в якості цілей виховання називаються цінності різного рівня:

- загальнолюдські цінності, основу яких складає те, що визнається значущим усіма людьми в будь-який культурно-історичний період життя суспільства;
- суспільні цінності, які здатні фіксувати значуще для різних великих соціальних спільнот, що виокремлюються за державною, національною, релігійною, етнічною та іншими ознаками;
- особистісні цінності — це структури індивідуальної свідомості, за допомогою яких фіксується певне ставлення людини до світу. У цьому сенсі поняття «особистісні цінності» тотожне трактуванню поняття «ціннісне ставлення» [5].

Через з'ясування поняття «ставлення» як вираження певних зв'язків, які встановлюються між особистістю та іншими людьми, а також різними сторонами оточуючого світу та які впливають на її поведінку і розвиток студенти опановують суттю поняття «ціннісне ставлення», яке тлумачиться як стійкий вибірковий пріоритетний зв'язок суб'єкта з об'єктом навколишнього світу, коли цей об'єкт, виступаючи в своєму соціальному значенні, набуває для суб'єкта особистісного сенсу, розцінюється як дещо значуще для життя суспільства і окремої людини [4].

Під час лекцій увага студентів акцентується на тому, що сучасний зміст виховання в Україні — це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе [3].

На практичних заняттях впроваджуються активні методи і форми організації навчальної діяльності студентів: моделювання професійних ситуацій ціннісного вибору за допомогою рольових і ділових ігор «Зрозумій мене», «Ефективне переконання», «Аукціон цінностей», «20000 днів»; майбутні учителі початкових класів відпрацьовують уміння і навички проектування виховних заходів, спрямованих на формування в учнів можливостей діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань, зокрема, «Що я ціную у житті», «Цінуй свій час і час інших», «Мій день: хороше і погане», «Відкриваємо скриньку добрих справ», «Дорога доброчинності», «Працьовита родина», «Моральні цінності мого народу» тощо; виконання навчальних проектів професійно-ціннісного змісту за темами: «Професійні цінності педагога», «Як стати педагогом-майстром?», «Ціннісні дослідження в галузі освіти», «Культура сучасних освітніх закладів», «Заклади освіти крізь призму цінностей» тощо.

Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання молодших школярів на цінностях здійснюється й у процесі виховної та позааудиторної роботи студентів. Майбутні учителі набувають досвіду виховання на цінностях на спеціалізованому тренінгу «Розвиток професійних цінностей», під час участі в дискусійних зустрічах у «Майстерні цінностей».

На факультеті початкового навчання ХНПУ імені Г.С. Сковороди значна увага приділяється формуванню морально-етичних, соціально-політичних цінностей у майбутніх учителів початкових класів. Прикладом цього є активна діяльність волонтерського загону «Палаючі серця», благодійні акції «Долонька допомоги», «Збери кошик для дітей-сиріт» тощо. Вивчення виховної діяльності кураторів підтвердило постійну присутність у тематичному полі кураторських годин та виховних заходів ціннісної спрямованості, серед яких «Життєві цінності», «Вчимося толерантному спілкуванню», «Моральні цінності людини: сенс життя і щастя», «Екологічний бумеранг» тощо.

Завдання, спрямовані на практичну підготовку майбутніх учителів початкових класів до виховання молодших школярів на цінностях, уведено до програми «Школи професійного розвитку». Студенти під час відвідування школи мають провести анкетування вчителів щодо рівня їх готовності до виховання на цінностях та визначити коло цінностей молодших школярів.

Таким чином, готовність вчителів початкових класів до виховання молодших школярів на цінностях обумовлюється сформованістю системи ціннісних ставлень, особистісними якостями, наявністю спеціальних теоретичних і методичних знань та практичного досвіду. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.В. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf
2. Концепція «Нова українська школа». URL : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html> — Загол. з екрану. — Мова українська.
3. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Програма. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2008. 80 с.
4. Тимошук Г.В. Сутність і структура ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2014. С. 241–249.
5. Ткачова Н.О. Аксиологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі: монографія. Луганськ: Луганський нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка; Харків: Каравела, 2006. 301 с.
6. Хомич Л.О. Аксиологічні основи змісту навчання і виховання майбутніх вчителів. *Вища освіта України*. Київ–Кіровоград, 2014. Тематичний вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». Т. 1. № 3. С. 89–93.

Напрямок п'ятий

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СВІТЛІ ФІЛОСОФСЬКИХ РЕФЛЕКСІЙ

